ئیسلام بەشیکە لە لومپنیزمی نیو کومەلگا

گفتوگوی رادیوی "هەمبستگی"

لەگەل مەنسووری حیکمەت دەربارەي ئیسلام و کەلتووری ئیسلامي

رادیوی هەمبەستەگي: حیزبی کومونیستی کریکاریی ئیران تەنها حیزبیکە باس لەوە ئەکات کە جمهوری ئیسلامی لەگەل خواست و ئارەزووەکانو شیوەی ژیانی خەلك لە کومەلگای ئیراندا نایاتەوە وەك پینەیەکی ناجور خوی بە جەستەی کومەلگاوە لکاندووە. تو چ بەلگەیەکت هەیە بو ئەم لیکدانەوەیەت لەبارەی کومەلگای ئیرانەوە، هەروەها لەبارەی ئەو خالەوە کە دەلیی ئیران کومەلگایەکی ئیسلامی نییە؟

مەنسووری حیکمەت: سەرەتا دەبی لە پیناسەی ئەو کەسانە وردببینەوە کە دەلین ئیران کومەلگایەکی ئیسلامییە، یان بەگشتی هەندی کومەلگا بە کومەلگای ئیسلامی پیناسە دەکەن، بوئەوەی لەوە تیبگەین کە ئەم جورە پیناسەکردنانە دەیانەوی وەلام بەچ پیداویستییەك بدەنەوە. وینایەك کە لە خورئاوادا لەسەر کومەلگای ئیسلامی هەیە وینای خەلکیکی برواداری بەئیسلامە کە ریوشوینەکانی ئیسلام بەریوە دەبەن. واتە نویژو روژوویان لەکاتی خویدایەو بوچوونەکانیان لە کتیبە ئایینییەکانەوە وەرئەگرن. لەراستیدا هاوولاتی کومەلگایەکی وەك ئیران ئاوا وینا دەکەن کە گوایا موریدی جەنابی خومەینییە، یان لەناخەوە نارەحەت ئەبیت ئەگەر کەسیك بەبی سەرپوش بیتە سەرجادە، حەزی لە موسیقای خورئاوایی نییە، مەشروباتی کحولی ناخواتەوەو گوشتی بەراز ناخواتوتاد .

بەلام ئیمە هەموومان دەزانین کە هەر بەم بەلگانە کومەلگای ئیران کومەلگایەکی ئیسلامی نییە. ئەم وینایە وینایەکی ئستریوتایپو کلیشەییە کە خورئاوا خوی بو ئەو کومەلگایانەی کیشاوە کە دەستی هاوولاتییەکانی خوی پی ناگاتو هاوولاتییەکی سویدی یان بریتانی ریگایەك شك نابات بو لەمەحکدانیکی بابەتیانەو سەربەخوی ئەم حوکمە. دینی ئیسلام لەئیراندا، هەروەکو مەسیحییەت بو نموونە لە ئیتالیا یان ئیرلەندادا، بیگومان کاریگەری هەیە بەسەر بیروبوچوونو هەلسووکەوتی کومەلیك خەلکەوە. ئەو کەلتوورە دینیو ئەو میراتو مەلوزمە دینییە چەند هەزار سالەیە بیگومان قورسایی هەیە بەسەر هەلسووکەوتی ئینسانەکانەوە، بەسەر پیشداوەرییەکانیان، تەنانەت بەسەر شیوەی تیروانینی ئینسانەکانیش بو یەکتری، گومانیك لەمەدا نییە .بەلام ئەمە لەبارەی هەر ئەو ئیتالیاو ئیرالەنداو فەرەنسایەشەوە، سەرباری هەموو نادینیبوونیکیان، راستە. سەرەنجام کەسیك ئەتوانی بلیت ئەوانیش مەسیحین، بیگومان فەرەنسوییەکیش وەلامتان ئەداتەوە کە فەرەنسا کومەلگایەکی مەسیحی نییە بەلام مەسیحییەت بەشیکە لە رابردوویانو قورسایی هەیە بەسەریانەوە. لەئیرانیش هەر بەم جورە بیگومان ئیسلام قورسایی هەیە. بو نموونە ئیوە بەرهەمەکانی روشنبیرانو نووسەرانو شاعیرانی ئیران بخویننەوە، وینەیەك کە لەبارەی ژنەوە وەری ئەگریت میراتی ئیسلامە لەبارەی ژنەوە. وینایەك کە لەبارەی شادیو خەمەوە بەدەستی دینیت، ئەو حالەتە شەیداییەی کە لەگەلأ بەدبەختیو مەرگو قوربانیدانو شەهیدبووندا ئاویتەیەو سەرتاپای ئەم کەلتوورەی داگرتووە، ئەمانە دەماری ئیسلامیان تیدایە. بەلام کاتیك لە خورئاوا باسی کومەلگای ئیسلامی ئەکەن مەبەستیان کومەلگایەکە کە یاساوریسا ئیسلامییەکان بووەتە شتیکی دەروونیو زاتی بو خەلکەکەیو لەناخیانەوە هەلئەقولیت. لەکاتیکدا باسی ئیمە ئەوەیە کە ئەم ئیسلامە لەپروسەیەکی سیاسیداو لەریگای زیندانو کوشتوبرو گرتنەوە، لەریگەی گەلە حیزبوللاکانو گەشتەکانی سەئرولاوە (ئەمانە هەندی هیزی تایبەت بوون کە لەناو جادەو شوینە گشتییەکاندا چاودیری خەلکیان ئەکردو هەرکەسیك لەجلوبەرگو رویشتنو هەلسووکەوتیدا سەرپیچی ریوشوینەکانی ئیسلامی بکردایە هەر لەویداو بە بەرچاوی خەلکەوە ئەیاندایە بەر قەمە یان تیزابیان پیپا ئەرشت، یاخود دەستگیریان ئەکردو دواتر بە بەرچاوی خەلکەوە بەپیی حوکمی ئیسلامی جەلدیان لیئەدا یان شەللاق کارییان ئەکرد ـ وەرگیر) بەسەر خەلکی ئیراندا سەپینراوە. ئیران کومەلگایەکی ئیسلامی نییە بەو بەلگەیەی کە پیش ئەوەی ئەمانە بین، ئیسلامی نەبوو. لەو کاتەوش کە ئەمانە هاتوون خەلکی بەردەوام لەبەرامبەریاندا وەستاونەتەوەو دیفاع لەخویان ئەکەن. وای دابنین ئیوە دەتانەوی سپرینگیك بچەمیننەوە. بەردەوام ئەیچەمیننەوە بەلام کاتیك گوشارەکە لەسەری لائەبەیت دەگەریتەوە دوخەکەی یەکەمی خوی. ئەو حالەتی چەماوییە شیوەی واقعی ئەو شتە نییە، شیوەی ئاسایی ئەو سپرینگە شکلیکی

راستە، هەربویە کاتێك ئەشی چەمینیتەوە مقاومەتی هەیەو دمیەوی بگەریتەوە بو دوخەکەی خوی. ئەگەر کەسێك بیست ساڵا بە کوشتو کوشتارو بەزور، بە پروپاگەندەی هەموو روژە لەریگەی دمیان کەنالی تەلەفزیونو رادیوییەوە دمیەویت ژنانی ولاتیك بخاتە ژیر حیجابەوە، هیشتاش کاتێك توزیك دەست لە تیزابو قەمە هەلئەگریت حیجابەکان نامینن، ئەو کاتە دەبی حالی ببن کە ژنانی ئەم کومەلگایە پیودانگە ئیسلامییەکان قبووڵ ناکەن. بیگومان لەنیو ٦٠ ملیون خەلکی ئیراندا، سەد هەزار کەس قبوولی ئەکەنو تەنانەت جاریشی بو ئەدەن، بەلام خەلکی ئاسایی ئەم ولاتە لە ئاستی ملیونیدا حیجابی ئیسلامی بە بەشیك لە زاتو کەلتووری خوی دانانیتو نایەویت .

ئەو موسیقایەی کە خەلکی ئیران گویی لیئەگرن ئەوە نییە کە ئەوان بەرسمی بویان دیاریکردوونو ریگەیان پیداوە. بەلکو مایکل جاکسونو مادوناو گورانیبیژە پاپەکانی دیکەی خورئاوایە. لەمیژووی ئەم ولاتەدا گوگوش شەخسییەتیکی زور خوشەویستتر بوو لە خومەینی. بەکاربردنو بەرهەمهینانی بیرە لەم مەملەکەتەدا هەمیشە زورترە بووە لە بەرهەمهینانی بەردەنویژو تەسبیحو بەرماڵا، ئەم خەلکە هەر ئەو خەلکەیە. ئەگەر کەسێك وەکو منو تو لەوی ژیابیتو نەیەویت ئیران لەریگەی دەزگاکانی راگەیاندنەوە بناسیت، ئەوە دەزانیت کە ئەم ولاتە ولاتیکی ئیسلامی نەبووەو بەئیسکو پروسکو لەناخەوە ئارەزووی ئەوەی کردوە کە وەکو کومەلگا خورئاواییەکانی لیبیت . هەتاکو ئیستاش، هەرکاتێك ئیرانییەك دەگاتە خارج خیراتر لە خەلکی گەلیك لەولاتانی دیکە خوی لەگەڵا ئەویدا ئەگونجینیو لەرووی هەلسووکەوتی روژانەوە وەکو خەلکی خورئاوای لیدیتو تەنانەت هەندی دەستەواژەی وەك ناموسپەرستی، غیرەتو شوفینیزمی پیاوی شەرقی هەرچەند لەنیو ئیرانییەکاندا هیشتا زور بەهیزە، بەلام لای ئەمان زووتر لاواز ئەبیت بە بەراورد لەگەڵا گەلیك لە ولاتانی دیکە کە بەشیوەیەکی جدی دوچاری مەلوزمی ئیسلام هاتوون .

بەدیاریکراوی ئیران، بەپیچەوانەی پیناسەکانی خورهەلاتناسانی خورئاواوە، بەپیچەوانەی پیناسەکانی دەزگاکانی راگەیاندنی خورئاواوەو بەپیچەوانەی پیناسەکانی خودی دەستەی فەرمانرەوای ئیرانەوە، کومەلگایەکی ئیسلامی نییە .ئیران کومەلگایەکی تینوی رووناکیو تینووی مەدەنییەتە کە بەتایبەتی بەچاوی لایەنگری بو کەلتووری سەدەی بیستی خورئاواوە دەروانیتە جیهان. باوەری بەزانست بووە، دوو نەوە بەر لە ئیمە بەبی حیجاب بەجادەوباندا دەرویشتن، موسیقاو سینەمای خورئاوا هەمیشە بەشیك بووە لە کەلتووری ئەم مەملەکەتە، وە ئینسانە ناودارەکانی کومەلگای خورئاوا بەشیك بوون لە ناودارەکانی ئەم کومەلگایەش. لاسایکردنەوەی خورئاوا چ لەشیوەی راکیشانی بوری ئاوو شیوەی شارنشینیدا، چ لە قوتابخانەکان، چ لە شیوەی دروستکرنی زانکوکانو چ لەزانستو کەلتوورەکەیدا بەشتیکی ئیجابی لەقەلەم ئەدرا. رەنگە کەسێك رەخنەشی لەمە هەبیت، من نامەوی لیرەدا بچمە ناو ئەم باسەوە بەلام کومەلگای ئیران کەلتووری خورئاوایی وەکو ئەلگویەك (نەمتیك) کە دەبی بوی بچیت قبووڵ کردووەو ریك هەر لەبەر ئەمەش جمهوری ئیسلامی لەحەقی ئەم خەلکە نایات .ئەو نەوەیەی کە لە سەردەمی جمهوری ئیسلامی خویدا هاتوونەتە دنیاوەو هەموو شتیکیان لەژیر سایەی دەسەلاتی ئەم رژیمەدا بووە، تەنانەت لەمنو توش زیاتر دوژمنی ئەم رژیمەن .

ئیران کومەلگایەکی ئیسلامی نییەو ئیسلامییەت قبووڵ ناکات، بەلام تاکو ئیستا بزووتنەوەیەکی بەهیزی دژی ئیسلامی، بزووتنەوەیەکی فیکریو سیاسی دژی ئیسلامیی بەهیزمان نەبووە کە ببیتە دەستکەوتیکی میژوویی ئەم کومەلگایە .بزووتنەوەیەکی وەهامان نییە کە بو نموونە بلیین لە سالی ١٩٩٩دا کومەلگای ئیران حیسابی خوی لەگەڵا ئەم میراتەی کومەلگای کون واتە ئیسلام یەکلایی ئەکاتەوە، وە ئەمە یەکیکە لە گرفتە سەرەکییەکانی ئەم مەملەکەتە .

رادیوی هەمبەستەگی :پیشتر ئەورووپا مەلبەندی خەبات لەدژی دین بووو سەرئەنجام دین بووە مەسەلەیەکی تایبەتیی خەلك. ئیستا وادیتە بەرچاو کە لە ئیراندا خەباتیکی بەم جورە لەئاراد بیت، ئایا دەکری ئەم جیوشوینە لەگەڵا ئەو بزووتنەوە دژی دینییەدا بەراورد بکریت کە لە ئەورووپادا هەبوو؟ پرسیاریکی دیکەم ئەوەیە ئەو لایەنانەی کە شەرموکانە دیفاع لە ئیسلام دەکەن یەکیك لە کولەکەکانی چالاکیی ئیعلامییان لەبارەی ئیسلامەوە، دابەشکردنی ئیسلامە بو ئیسلامی باشو خراپو ئەوەی کە دەبی لەبەرامبەر ئیسلامی خراپدا دیفاع لەئیسلامی باش بکریت، وە ئەوەی کە ئیسلام دەکری رزگاریبەخش بیتو، بەگشتی مەقولەی ئیلاهیاتی رزگاریبەخشیان داهیناوە. رای ئیوە لەم بارەیەوە چییەو ئەم بزاوتە سیاسییە چون هەلدەسەنگینن؟

مەنسووری حیکمەت :لەبارەی پرسیاری یەکەمەوە هەروەك پێشتریش گوتم، ئێمە شاهیدی نەفرەتێکی دژی ئیسلامیو خەباتێکی کەلتووریی کومەلانی خەلکین لەدژی ئیسلام. تا ئەو جێگایەش کە بە خەباتی عەقیدەییو پەردەمالین لەسەر بنەماکانی ئەم دینەو ریسواکردنی دینداری بەگشتی دەگەرێتەوە، بو ئینسانێکی ئازادئەندیش دین بەشێکە لە لومپێنیزمی نێو کومەلگاو، چەقوکێشییو دین سەر بە یەك خێزانن کە دەبێ هەردوکیان توربدات. ئەگەر ئەم خەباتە ئێستا بەرێوە ئەچێت ئەوا بەلوتفی کومونیستانێکی لەبابەت ئێمەمانانەو ئەویش لەچوارچێوەی ئیمکاناتی رێکخراوێکی سیاسیدایە. بزووتنەوەیەکی سەرتاپاگیری ولات لەئاستی کومەلایەتیدا بە خاوەنی کومەلێك روشنبیری روشنگەرەوە کە هاوار بکەن من دینم نییەو خوانەناسم، بزووتنەوەیەکی ئاوامان نییە. لەکاتێکدا ئەوروپا کاتی خوی پربووە لەو گەورە بیرمەندانەی کە بەرامبەر بە هەیبەتی کلیسا وەستاونەتەوەو قسەی خویان کردووە. لە قەلەمڕەوەکانی زانستیو فەلسەفیو کومەلایەتیدا رەخنەیان لەم خورافاتانە گرتووەو زوریکیان باجی ئەمەشیان داوەتەوە. ئێمە لەنێو توێژی بیرمەندانی ئەم مەملەکەتەدا ئەم بوێرییە مەعنەوییو سیاسیو فیکرییەمان نییە. ئەمرو "نەیارانی فیکری" بەشێوەیەکی گشتی بە کەسانێك ئەوترێ کە هاوریی جەنابی خاتەمی بن. سەرەنجام رەنگە ئەمە دەستی چینی کرێکارو دەستی حیزبی کومونیستی کرێکاری ماچ بکات کە ئەم خەباتە بە سەرەنجامێکی بنەرەتی بگەیەنن. من پێم وایە ئەم خەباتەی کە لەئێراندا لەئارادایە، ئەگەر ببێتە مایەی گەشەسەندنی ئەحزابێکی وەك حیزبی ئێمەو بزووتنەوەیەکی وەك بزووتنەوەی سوسیالیستی کرێکاریو ئەم بزووتنەوەیە بتوانی سەرباری هەموو گرفتەکانیو ئەو ئاستەنگانەی کە لە سەر رێگای دایدەنێن بتوانی لەسەر پێی خوی راوەستێ، دەکرێ لەدرێژماوەدا لەرێشەی دین بدرێ. بەلام ئەگەر بریار بێت تەنها بە لابردنی جمهوری ئیسلامی ئیکتفا بکرێتو، ئەو شێوە حکومەتییانەیان بوویت کە پەرلەمانی بو زیاد کرابێت، یان مافە مەدەنییەکان بو جمهوری ئیسلامی زیاد بکەن، من پێم وایە خەلکی بە مافی خویان نەگەیشتوون .

لەبارەی ئیلاهییاتی رزگارییەخشەوە، ئەمانە میراتی حیزبی تودەن. بەبروای من هیچ یەکێك لەمانە ئەندێشەیەکی راستگویانەو واقعی نییە کە لەناخی دلی کەسێکەوە هەلقولابێت. هەر ئەو ئینسانەی پێی دەلێ ئیلاهییاتی رزگارییەخش، ئامادە نییە بروات لەگەلأ ئەهلی ئەو ئیلاهییاتە رزگارییەخشەدا تێکەلاو ببێت یان لەگەلیاندا بژێت یان بچێتە ناو حیزبەکەیانەوە. هەمیشە مەسەلەکە تاکتیکە، فیلبازییە، دەیانەوی لەنێو خودی ئاخوندەکاندا بالێك بدوزنەوە کە بتوانێت کومەك بەخویان بکات بوئەوەی بەرەی فراوان لەدژی سەرکوت دروست بکەن. ئەمە بیرکردنەوەیەکی تودەییە، لەجیاتی ئەوەی بیروباوەری خوی بەیان بکات هەمیشە خەریکی کەلەکو فیلأو فەرمجی سیاسییە .ئیلاهییاتی رزگارییەخش ناوی ئەو ئاخوندە مەسیحییانەیە کە ئامادەن لەدژی دیکتاتورییەکانی ئەمریکای لاتین قسەیەك بکەن. بەمە دەلێن ئیلاهییاتی رزگارییەخش. بەلام هیچ ئیلاهییاتێك بەپێی پێناسەکەی خوی رزگاییەخش نییە، ئیلاهییات واتە خالی بەرامبەر بە رزگارییەخش، ئیلاهییات واتە داخستنی چاوو گویی ئادەمیزاد، واتە بەرگرتن بە بیرکردنەوەی سەربەخوی خویو حەوالەکردنی بو جیهانو خالقیکی نەناسراو. ئیلاهییاتی رزگارییەخش قسەی پووچە. وەکو ئەوە وایە کە بلێین فاشیزمی ئازادیخواز، کە ئەمەش تەناقوزێکە لە خویدا . ئیلاهییات ناتوانی رزگاییەخش بێت، چ مەسیحی بێت، چ بوزایی، چ ئیسلامی. بو روشنفکرانی سەدەی نوزدە ئەسلەن رزگایی بەر لە هەر شتێك بەمانای رزگاریی لە چەپوکی دین بوو. بو ماوەی دەیانو سەدان سالأ رزگاری بو روشنفکر بەمانای رزگاری لە دینو لە قەیدو بەندی ئەندێشە سەپێنراوەکان بوو. ئێستا ئیلاهییات خوی بووەتە رزگارییەخش؟ لەبەرچی؟ لەبەرئەوەی بلوکێك بەناوی بلوکی روژهەلاتەوە بو بەناو مقاوەمەتی لەبەرامبەر روژئاوادا، پێویستی بەوە بوو کە بەشێك لە کومەلگای روژئاوا بەرامبەر بە خوی خوشبین بکاتو بو خوی هاوپەیمانی تاکتیکی دابتاشی. ئەوکات جەنابی تالقانی دەبووە "ریزی شورش"و ئێستاش جەنابی خاتەمی، یان فلان کەشیش لە کولومبیاو پولیفیا. لەکاتێکدا کە لەراستیدا رزگاریی ئەم ولاتانەو رزگاریی خەلکەکەیان، رزگاریی ئەوانە لە هەموو جورە ئیلاهییاتێك. من ئەمەم قبوولأ نییە، پێم وایە کەسانێك کە ئەمانە ئەنووسن بەر لە هەرشتێك خەریکن تەربییەتی ستالینیو تودەییانەی خویان نیشان دەدەن نەك تەنانەت ئەندێشەی شەخسیی خوشیان. کەسێك کە دەلێت ئیلاهییاتی رزگارییەخش خوی ئامادە نییە بروات لە ولاتێکی ژێر دەسەلاتی حوکمرانیی ئیلاهییاتی رزگارییەخشدا بژیت، وای پێباشترە بروات لە فەرەنسا یان ئەنگلستان بژیت، بەلام گەلالەی ئەوە دائەرێژیت کە خەلکی پولیفیا دەبێ بە ئیلاهییاتی رزگارییەخش رازی بن؟ بەرای من ئەمە کارێکی ریاکارانەو نا راستگویانەیە .

رادیوی هەمبەستەگی :هەندێك دەلێن کە ئیسلام دەکرێ مودێرن بکرێتو خوازیاری مودێرنیزەکردنی ئیسلامن. ئەم مەسەلەیە لە بەشێك لە بزووتنەوەی چەپیشدا رەنگیداوەتەوەو خوازیاری ئەنجامدانی هەولێکن لەمبارەیەوە. رای ئێوە لەبارەی ئەم بزاوتەو ئەو تەقەلایانەی کە ئەکرێن چییە؟

مەنسووری حیکمەت :کەسیك کە دەیەویت ئیسلام مودیرنە بکات وەکو ئەو عەبقەرییە بیرخراپە وایە کە دەیەویت لە گەراجی خانووەکەیدا دەزگایەك دروست بکات کە مسی بو بکات بە زیر! ئایا کاریکی باشە کە ئیسلام مودیرنە بکریت؟ یەکەمین پرسیار ئەوەیە کە ئیستا بوچی دەبی ئیسلام مودیرنە بکریتو لەپیناوی چیدا؟ ئەگەر کەسیك بلیت کویلەداریش دەکری ئینسانی بکریت، من دەلیم ئیستا لەپیناوی چیدا دەتەوی کویلەداری ئینسانی بکەیت، مەگەر ریبازی ئینسانیو مودیرن کەمە؟ دەبی لەو کەسەی کە باس لە ئیسلامی مودیرن ئەکات پرسیار بکریت ئایا خوت ئەو ئیسلامە مودیرنەی؟ ئەگەر نا، ئیتر بوچی خەریکی ریگا ئەکەیتەوە بوئەوەی کە دیوەزمەکانی سەرکوتو دواکەوتوویی میژوویی دیسانەوە لە شیوەی تازەدا دریژە بەژیانی خویان بدەن؟ وای دابنین ئیسلام دەکریت مودیرنیش بکریت، بوچی خەریکی کومەك بەوە ئەکەیت کە مودیرن بکریت؟ لیگەری ئەوشی کە هەیە دەرگای دوکانەکەی دابخاتو بروات. جگە لەمەش، بە بروای من ئەو پیناسەیەکی بەرتەسکی هەیە بو "مودیرن" کە دەلیت ئیسلام دەکریت مودیرن بیت. بیگومان ئەگەر ئیسلام بو نمونە ریگا بدات کە کچان بە تەنوورەی خوار ئەژنووە بتوانن بچن بو قوتابخانە یان ریگا بدات کە ژن ببیتە قازی بەو مەرجەی کە هیچ کاتیك باس لە میولە جنسییەکانی نەکات، لەروانگەی ئەم کەسانەوە ئیسلام مودیرنە .ئەمە ئیتر قبوولأ نییە .

ئەو شتەی کە من بە مودیرنی دائەنیم- لەراستیدا خودی ئەم وشەیەش نیسبییە- وە ئەو کومەلگایەی کە من دەمەویت تیایدا بژیمو ئەو مودیرنیزمەی کە من پیم وایە شایستەی هەین، ئیسلام تیایدا جیگای نابیتەوە. ئیسلام دەبی هەلبپیچریت. هەرچون کە هەندیك بروایان بە فاشیزم هەیە، هەر چون هەندیك کەس هیشتا بەتوندی باوەریان بە پیاو سالاری هەیە، کەسانیکیش باوەریان بە ئیسلام هەیە. من لەنیو ئەمانەدا نیمو پیم وایە ئیسلام کارنامەکەی لەوە روونترە کە کەسیك قولی رزگارکردنی بو هەلمالیت. من ئەو کەسەی کە دەلیت ئیسلام دەتوانی مودیرن بیت بە موسلمانیك دەزانم کە دەیەویت دریژە بەعومری دینەکەی بداتو دینەکەی بپاریزیت. ئەگەر وانییە، ئینسانیك کە خوی موسلمان نییە، پیداگرتنی لەسەر ئەم مەقولەیە دەرك ناکەم، مەگەر ئەوەی کە بیەوی هاوپەیمانی تاکتیکی بو شورشەکەی خوی دابتاشی .

ئەم دەقە، کە بەزمانی فارسی لە "انترناسیونال هفتگی" ژمارە7 ٩ی ٢٠٠١/١١/٩دا بلاوکراوەتەوە، بەشیکە لە گفتوگویەکی دووردریژتر کە لە بەرواری ١٩٩٩/٦/١٣دا لە رادیوی هاوپشتی شاری مالموی سویدەوە پەخش کراو لە دوو ژمارەی بلاوکراوەی "همبستگی" (هەمبەستەگی واتە هاوپشتي- بلاوکراوەی فیدراسیونی سەرتاسەری پەنابەرانی ئیرانییە) بلاوکرایەوە .